

artikelen

Oeverzwaluwen in de provincie Groningen in 1986

Jan Glas

Evenals in 1985 (zie Grauwe Gors 1985 nr. 3) zijn afgelopen zomer alle kolonies oeverzwaluwen in onze provincie geteld. Uit de inventarisatie van vorig jaar bleek het slecht te gaan met de oeverzwaluw in Groningen. Deels werd dit geweten aan de slechte omstandigheden in het overwinteringsgebied (Afrika), voor een deel was het ook een direkt gevolg van het verdwijnen van geschikte nestelgelegenheid, of van verstoring van de nesten. Ten einde de oeverzwaluw als broedvogel voor Groningen te behouden zijn een aantal suggesties gedaan om de kansen voor deze soort op een succesvol broedseizoen te vergroten. Verschillende daarvan zijn dit jaar ook uitgevoerd, zoals het plaatsen van voorlichtingsborden, het aanbrengen van rasters, informatie over oeverzwaluwen via de krant en het maken van volledig nieuwe nestwanden. Dat deze acties een positieve invloed hebben gehad op de broedresultaten, blijkt uit het volgende overzicht.

Wijze van inventariseren

Men mag aannemen dat Groningen goed tot zeer goed geteld is, de medewerkers/sters wonen verspreid over de gehele provincie en zijn goed ter plaatse bekend.

Alle kolonies zijn vanaf de vestigingsperiode (± 1 mei) tot aan het einde van het broedseizoen (tweede helft van augustus) bijna maandelijks bezocht. De nestingen van voldoende diepte met verse krabsporen (landingsplek) zijn gescoord als bewoonde broedholte. Van alle holtes bleek zo $\pm 90\%$ bewoond te zijn. Alleen in het Lauwersmeer lag dit percentage lager (60%), door het veelvuldig voorkomen van schelpen van de strandgaper in de nestelwand.

Resultaten

Na de terugval van de aantallen broedparen in de afgelopen jaren (Grauwe Gors, 1985 nr.3), is er in 1986 sprake van herstel (zie tabel 1). Zowel het aantal kolonies als het aantal broedparen zijn weer op het nivo van 1979. Zelfs zijn er enkele zeer kleine nieuwe vestigingen. Bijna alle kolonies hebben twee broedsels grootgebracht. Verspreid door de gehele provincie kunnen kolonies worden aangetroffen (fig.1).

Tabel 1.

Aantal broedparen van de oeverzwaluw in Groningen in 1986- en ter vergelijking -1979.

	1986	1979
1 Middelbert	± 5	10
2 Beesterplas	25	65
3 Borgerswold-Veendam	0	6
4 Woortmanslaan- „ 50 à 60		+
5 Westerwoldse A	0	?
6 Lauwersmeer	202	130
7 Suikerunie/Hoogkerk	0	29
8 Harkstede-Borgmeren	85	128
9 Froombosch	0	36
10 Sellingerbeetse	0	53
11 Bellingwedde-Veendiep	3	?
12 Botjes Zandgat-Oosterbroek	53	?
13 Reitdiep	2	?
14 A.G.Wildervanckkanaal	± 15	?
15 Strandheem-Opende	± 20	30
16 Veenhuizerstukken	0	?
17 Hoornse plas/diep	0	7
18 Nieuwe Pekela	28	?
19 Midwolda	19	1
20 Grens Friesland	2	?
	-----	-----
	519	500

Bijzonderheden per kolonie.

1. Middelbert: kleine kolonie in steilwand van een voormalige zandafgraving.

2. Beesterplas: kolonie op twee plaatsen in steilwand van een voormalige zandafgraving. Hier is een voorlichtingsbord geplaatst door leden van de Vogelwerkgroep Winschoten en een gedeelte van de oude nestwand afgesto-

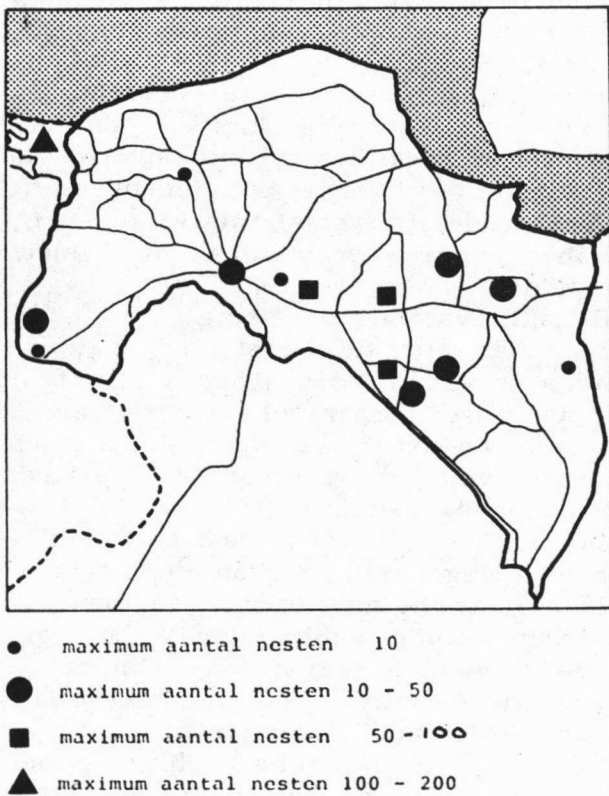

Fig.1. Ligging van de oeverzwaluwkolonies in 1986.

ken (1e kolonie). De enorme toeloop van recreanten en de daarmee gepaard gaande verstoring heeft er vermoedelijk voor gezorgd dat er weinig of geen jongen groot zijn geworden. De afrastering die jaren geleden is aangebracht functioneert niet meer. Een keer zag ik zoonanbidders op de rand van de tweede kolonie liggen, oeverzwaluwen hadden ze nog nooit van gehoord. Toen ze op mijn advies een oor tegen een nestingang hielden waren ze vol interesse, de handdoeken werden opgerold en uitgelegd op een minder kwetsbare plaats. Niet goed is het voor de jonge oeverzwaluwen afgelopen waarvan door middel van een steen de nestingang was dichtgemaakt.

3. Borgerswold: voormalige kolonie in steilwand van oude zandafgraving. De wand is opnieuw afgestoken, echter zonder resultaat. De vogels zijn vermoedelijk verhuisd naar de nabij gelegen Woortmanslaan.

4. Woortmanslaan: kolonie in steilwand bij een in bedrijf zijnde afgraving. Vorig jaar enorme verstoring, resultaat nihil. Kolonie heeft zich binnen het gebied verplaatst naar een rustiger hoek. De heren E. Klunder en P.

Wever hebben bij de gemeente Veenendam met succes het aanbrengen van een afrastering bepleit. Tevens zijn er positieve contacten geweest met de surfclub. Op 12 mei waren de eerste nesten klaar en op 25 augustus waren de zwaluwen nog bezig met voeren van jonge vogels. Geen verstoringen meer en een tweede broedsel grootgebracht.

5. Westerwoldse A: geen bijzonderheden.

6. Lauwersmeer: In 1985 een grote kolonie in zanddepot. Volgens Bert Lammerts was de nestwand nog hooguit een jaar beschikbaar. Op verzoek van schrijver dezes heeft Vogelbescherming het rapport "Beheersadviezen voor Oeverzwaluw" gestuurd naar de heer W. de Vries van de Rijksdienst voor de IJsselmeerpolders te Leeuwarden. Onder supervisie van de heer S. Keuning (R.I.J.P. Lauwersmeer) werden twee nieuwe nestwanden gemaakt. De één langs een soort vijver en de ander langs een sloot, de afmetingen zijn resp. 50 m. x 1.50 m. en 40 m. x 1.40 m. verdeeld over twee stukken.

Op 30 april waren de eerste oeverzwaluwen aanwezig en op 23 mei hadden ± 90 paar een nest gegraven in de nieuwe wand langs de sloot; de kolonie was op 10 juni uitgegroeid tot 150 bewoonde nesten.

De wand langs de vijver was op 10 juni gedeeltelijk ingestort, vermoedelijk door sterk wisselende waterstanden aan de voet. Hierbij zijn ± 10 nesten met eieren verloren gegaan. S. Keuning, Klaas Koning en ondergetekende hebben de wand zo goed mogelijk opnieuw afgestoken, doch de oeverzwaluwen hebben zich verplaatst naar een zanddepot in het militair terrein, resp. 45 en 7 nesten. Van de 150 paar langs de sloot hebben zich voor het tweede broedsel een gedeelte afgescheiden en zich spontaan gevestigd tijdens de bouwvakvakantie op de oude broedplaats van 1985. De plek was voor het seizoen ongeschikt gemaakt, doch door werkzaamheden weer aantrekkelijk voor de oeverzwaluwen. Op 9 augustus zaten hier in 65 gaten jonge vogels.

7. Suikerunie Hoogkerk: momenteel geen mogelijkheden.

8. Harkstede: twee kolonies in zanddepots, één bij een voormalige afgra-

ving en een andere kolonie bij een in bedrijf zijnde zandzuigerij gelegen naast de eerste put.

Begin april heeft Rijkswaterstaat (eigenaar van de eerste plas) de afrastering die was omvergeschoven door ijs, op ons verzoek gerepareerd.

Op 4 mei waren 8 oeverzwaluwen aanwezig en op 16 mei waren er 2 nestpijpen gemaakt, 14 juni zaten er 25 nesten op de oude locatie en 45 nesten bij de plas waar nog zand wordt gewonnen. Deze kolonie was slecht toegankelijk voor recreanten en had daardoor geen last van verstoring. Op 3 juli was de kolonie uitgegroeid tot 60 bewoonde nestpijpen. De afrastering bij de oude kolonie was op die datum platgedrukt. Een avifauna-lid heeft op de zondag daarvoor gezien dat twee kinderen van ± 10 jaar de palen omver trokken en met een stok in de broedholtes prikten. Na een uitbrandder zijn de kinderen vertrokken.

Met Klaas Koning op 5 juli het raster weer provisorisch gerepareerd en een voorlichtingsbord geplaatst. Bij beide kolonies veel succesvolle tweede broedsels.

9. Froombosch: voormalige kolonie in een zanddepot bij oude vuilstort, nog wel mogelijkheden.

10. Sellingerbeetse: voormalige kolonie in steiwand van zandzuigerij, nog wel mogelijkheden voor oeverzwaluwen.

Door recreatie echter veel verstoring.

11. Veendiep: kleine kolonie in steilwand bij een voormalige zandafgraving. De nestwand is er door erosie slecht aan toe, wordt voorjaar 1987 opgeknapt. Door Nico de Vries (S.B.B.) is een voorlichtingsbord geplaatst.

12. Botjes zandgat: drie kleine tot middelgrote kolonies in steilwanden bij een in bedrijf zijnde zandzuigerij plus nog enkele broedholen verspreid in het terrein.

De eerste kolonie met 11 nesten op de oude plek van vorig jaar is weer regelmatig verstoord door recreanten (de shade was beperkt). Bij de tweede kolonie zaten 29 nesten in een zanddepot aan de rand van de zuigput. De derde vestiging met 13 nesten was echter op 15 juni wegegraven. Op een gegeven moment dreigde het ook mis te gaan met kolonie no.2. Anneke Nieuwenhuys heeft met de aannemer

gesproken over de aanwezigheid van de oeverzwaluwen, hij had opdracht van de Provincie om nog voor de bouwvakvakantie de boel te slechten en zou een bekeuring krijgen als het werk niet op tijd werd opgeleverd. Na wat over en weer getelefoneer heeft Provinciale Waterstaat uitstel gegeven. Van oeverzwaluwen was hun niets bekend.

Bedankt voor de oplossing.

13. Reitdiep: de laatste (?) natuurlijke oever in onze provincie. Afgelopen seizoen maar enkele broedparen. In de toekomst weinig mogelijkheden meer, voor de recreatievaart wordt beschoeiing aangebracht.

14. A.G. Wildervanckkanaal: tijdelijke broedgelegenheid in gronddepots.

15. Strandheem: kolonie bij een in bedrijf zijnde zandzuigerij. Een gedeelte van de oever is al ingericht voor de recreatie, aan de andere oever wordt zand gewonnen.

Door een slordigheidje is hier op een zaterdag door een particulier de kolonie gedeeltelijk vergraven. Met wat meer aandacht zijn hier echter goede mogelijkheden voor de oeverzwaluw.

16. Veenhuizerstukken: voormalige kolonie bij vloeiveld aardappelmeelfabriek. Hier is door Nico de Vries en Henk Dijkstra een stuk wand opnieuw afgestoken, echter in 1986 nog zonder resultaat.

17. Hoornse Plas: momenteel geen mogelijkheden meer.

18. Nieuwe Pekela: kolonies op twee plaatsen in gronddepots bij een in bedrijf zijnde zandzuigput. Voor de toekomst zou hier met oeverzwaluwen rekening moeten worden gehouden.

19. Midwolder plas: sinds jaren weer een kleine vestiging, is echter jammer genoeg verstoord door recreanten. Bij de recreatieplas is Het Groninger Landschap bezig met het aanleggen van een natuurplas. Voor 1987 is hier een beter beschermde nestwand gepland.

20. Friese grens: bij een nieuwe afgraving vestigde zich een kleine kolonie. Mogelijkheden voor de toekomst?

Activiteiten 1986

Inventarisatie

Voorlichtingsborden geplaatst te Harkstede, Veendiep en Beersterplas. Er zijn nog borden beschikbaar voor het Lauwersmeer 2x, Midwolderplas 1x, Woortmanslaan 1x en een reserve.

Steilwanden afgestoken te Harkstede, Beersterplas en Woortmanslaan.

Nieuwe steilwanden gemaakt te Lauwersmeer, Veenhuizerstukken en Sellingen (Hasseberg), deze laatste was vermoedelijk niet steil genoeg. Lauwersmeer groot succes. Gronddepot in ruilverkaveling Hefshuizen geschikt gemaakt voor oeverwaluwen.

Rasters aangebracht te Lauwersmeer en Woortmanslaan.

Door zandwinning ontstane nieuwe wanden/gronddepots, Harkstede, Botjes zandgat, A.G. Widervanckkanaal, Strandheem Opende, Nieuwe Pekela, Midwolda en zuigput aan de Friese grens.

Publiciteit in verschillende huis aan huis bladen en regio krant De Noord Ooster, informatie surfclub Woortmanslaan, informatie ter plaatse enz.

Bestemmingsplan Borgmeren Harkstede, kolonie oeverwaluwen staat niet vermeld in het bestemmingsplan, beroep aangetekend. De gemeente Slochteren staat echter positief tegenover de oeverwaluw en wil hier in de toekomst buiten het bestemmingsplan om wel rekening mee houden.

Overleg Provincie, Streekplan en mogelijkheden voor oeverwaluwen in de toekomst, meer variatie in de oeverlijn bij afwerking van zandzuigputten.

Plannen voor 1987

Inventariseren

Voorlichtingsborden plaatsen, gezien de nog steeds grote onbekenheid met oeverwaluwen zullen de borden zeker een educatieve functie vervullen, ook waar geen verstoringen optreden.

Wanden afsteken, o.a. Veendiep, Hasseberg en oude kolonies.

Nieuwe mogelijkheden creëren, Midwolderplas/Het Groninger Landschap, Emergo plas/Staatsbosbeheer.

Contacten met gemeentes, provincie, exploitanten van zandzuigputten e.a. verder uitbreiden/continueren.

Rest mij al diegenen die op een positieve manier met oeverwaluwen bezig zijn geweest of gegevens hebben verstrekt, hartelijk te bedanken.

Het zijn: Berend Voslamber, Anneke Nieuwenhuys, Nico de Vries, Henk Hut, Piet Wever, Emo Klunder, Klaas Koning, S. Keuning, W. de Vries, P. Cnossen, M.v.d. Velde, Kees v. Scharenburg, Jans Sikkens, Fred Bosman, H.N. Leys, Frans Bergfeld, Henk Dijkstra, Henk Reitsma en Klaas v. Dijk.

en: Het Provinciaal Bestuur van Groningen, Provinciale dienst afd. weg en waterhuishouding, Provinciale Planologische Dienst, Rijksdienst voor de IJsselmeerpolders, Vogelbescherming Zeist, Rijks Instituut voor Natuurbeheer, Gemeentebestuur van Slochteren, Gemeentewerken van Veendam, Rijkswaterstaat, Fa. Kremer Zuidbroek, Staatsbosbeheer, Het Groninger Landschap.

Jan Glas, Kappersshuttenweg 11, 9627 TD Hellum.